

Մխիթար Գոշ

Գիրք Դատաստանի

5

ՍԿԻՋԲՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԱՑ Ի ԿԱՄՍ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՈՅՆ ՈՐ Ա ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՋՕՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀՈԳՈՅՆ ՍՐԲՈՅ

ԳԼՈՒԽ Ա ՎԱՍՆ ՎԻՃԱԿԻ ԴԱՏԱՒՈՐԱ

Եկեսցուք այժմ իսկ ի գործ դատաստանի՝ գիտելով, զի ըստ քաղաքաց դատաւորս հրամայէ լինել Մովսէս եւ նոցունց դպիրս, յորոց յայտ է, զի ոչ զամենայն գրով աւանդեաց Մովսէս զիրս դատաստանի, այլ՝ տեսակս սակաւ, եւ ի դատաւորս ապաստան արար ի զանազան իրս եւ ի ժամանակս: Եւ վասն այն զդպիրս նոցա կարգեաց, զի զեղեալ դատաստանս նոցա գրով պահեսցեն: Ըստ որում եւ մերս եղիցի, որպէս յառաջ իսկ ասացաւ: Եւ արդ, նախ զայս եւս տեսցուք, զի պարտ է, որ դատաւորք հոռք եւ պարգեւք ունիցին ի թագաւորաց, զի մի՛ ձանձրասցին ի դատելոյն. զնոյն եւ եկեղեցոյ դատաւորքն, որ են եպիսկոպոսք, պարգեւս մեծամեծս կալցեն ի կաթողիկոսէն լիապէս, զի մի՛ յաղագս աղքատութեան թիւրեսցեն զուղիղ դատաստանս Աստուծոյ: Եւ արդ, այսպէս լիցի: Եթէ մեռանիցի այր ոք եւ ուստր ոչ ունիցի, եւ ոչ դուստր, եւ ոչ այլ ոք ի ցեղից հարց նորա, ժառանգութիւն նորա եպիսկոպոսաց լիցի: Բայց այսպէս արասցեն. զի եթէ ի կաթողիկոսի վիճակ եղիցի անժառանգ վախճանեալն, կաթողիկոսին եղիցի ինչքն, եւ եթէ յեպիսկոպոսի՝ եպիսկոպոսն երեք բաժին առնէ զինչս մեռելոյն եւ զմինն իւրն առցէ, եւ զմիւսն կաթողիկոսին տացէ, եւ

Յատուկ Պոէմ

զմիւսն այլ՝ քահանայիցն: Եւ թէ թիմին վարդապետ կայ, ի վեց բաժնեն, զմինն նմա տան եւ զայլն ապա երեք բաժին արասցեն:

Իսկ աշխարհական դատաւորաց ոչ տան մասն, վասն զի այսօր են եւ վաղն չեն: Ապա եկեղեցոյ դատաւորք հայրք են հոգոց եւ մարմնոց եւ նոքա պարտին հատուցումն առնել ննջեցելոց: Իսկ սիրոյ աղագաւ, վասն աշխատութեան դատաստանին, տացեն մասն ինչ մարմնաւոր դատաւորաց, այլ ոչ օրինօք, այլ ըստ պատահման:

Ապա թէ կրօնաւոր վախճանի ի վանքն, զիւր իրքն իւրքն առցեն՝ զինչ մարդոյ որ ընկերակից էր, եւ թէ աշակերտ ունի՝ նա ժառանգէ, եւ թէ վարդապետ՝ նա, եւ մի՛ մարմնաւոր ազգն՝ եղբայր, կամ հայր, կամ ազգական, այլ հոգեւորքն, եւ զմատղենիքն եւ զայլ մահու իրաւունքն հօր վանացն տացեն, զի մնոզոնքն ի նմանէ ձեռնադրին, եւ վասն այսորիկ նա ժառանգէ, զի իւր ձեռնադրեալն է: Եւ թէ չունենայ մնոզոնն, որ մեռանի, մօտ ի յինքն աշակերտ կամ վարդապետ, հայր վանացն ժառանգէ զինչս նորա, եւ զմատղին իրաւունքն եւ զմահուն եպիսկոպոսին տան:

Իսկ հաւատաւոր կանայք, թէ յաշխարհական քահանայէ ձեռնադրի եւ մօտ ի նա վախճանի, նա ժառանգէ զինչս նորա. եւ եթէ ի վանք ձեռնադրի եւ մօտ ի նոսա վախճանի, նոքա ժառանգեն զնա, եւ մի՛ եպիսկոպոսք արկցեն ձեռն ի նոսա: Իսկ եթէ օրհնած երէց է աբեղայն, որ վախճանի եւ ոչ ունենա վարդապետ կամ աշակերտ, որ ի կենդանութեանն մի էին, եպիսկոպոսն ժառանգէ, եւ զմատղենիքն հօր վանացն տացեն, եւ թէ իցէ հոգեւոր ժառանգ՝ զինչսն նմա տացեն եւ զմատղենին եւ զմահուն իրաւունքն՝ եպիսկոպոսին:

Այս դատաստան հաստատուն կացցէ եւ սեռնկաւորացն, իսկ միայնակեացք միաբանք իւրեանք զիւրեանք ժառանգեն: Բայց եթէ երէց աբեղայ հանդիպի ի միջի նոցա, զհանդերձն եւ զմատղենին եպիսկոպոսին տացեն եւ զայլ ստացուածսն ի մէջ եղբարցն հաւասար բաժանեն: Նմանապէս եթէ եպիսկոպոս փոխեսցի մահուամբ առ Քրիստոս եւ ունիցի աշակերտ ժառանգ կամ այլ հոգեւոր եղբայր, ընդ որ ինքն կամեսցի եւ հաճեսցի՝ նա ժառանգեսցէ զինչս նորա, իսկ զհանդերձսն, եւ զգաւազանն եւ զմեռոնն, եւ զայլ ընծայս տացեն կաթողիկոսին, զի նա է ձեռնադրող նորա եւ դատաւոր, եւ զմատղենին եւ

զմեռելոյթսն տացեն դրան եպիսկոպոսին: Իսկ ի կաթողիկոսի դարպասն զինչ մատաղ առնէ ի տօնս տէրունականս, իւր եկեղեցպանուն լիցի: Իսկ թէ հանդիպի, որ մեռանի յիւրոց ազգականացն, եւ կամ մատաղ առնէ իւր ննջեցելոցն, եւ կամ պսակէ յիւրոց ազգականացն, այսոցիկ իրաւունքն յիւր դրան եպիսկոպոսացն վերայ բաժանեսցի եւ ի վերայ վարդապետացն: Իսկ եթէ վախճան հանդիպի կաթողիկոսին, իւր ամենայն ստացուածք եւ գանձք եկեղեցոյն եւ աթոռոյն մնասցէ անփոփոխ, եւ զենմունք եւ այլ հոգոյ ընծայք բաշխեսցեն առհասարակ ի վերայ եկեղեցականաց ըստ արժանեացն: Այս եղիցի իրաւունք ի դատաստանս եկեղեացոյ. եւ մի ոք ի վերայ իրաւանց ընկերին ելցէ, զի մի՛ մնասցէ ի ներքոյ անաչառ դատաւորին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

ԳԼՈՒԽ Բ ՎԱՍՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՈՐՔ ԸՆԴ ՁԵՌԱՄԲ ՆՈՑԱ

Նախ զի եդաք զվիճակս եւ զդատաստանս եպիսկոպոսաց, զի առաջին է պատիւ նոցա եւ հարկաւոր: Իսկ երկրորդ դիցուք զդատաստանս թագաւորաց: Բայց գիտելի է, զի թագաւոր տիրապէս աստուած է, եւ մարդիկ՝ անուամբ միայն: արդ, եթէ պատահի թագաւորի մեռանել եւ ունիցի ուստերս եւ դստերս, պարտ է զինչսն հաւասար բաժանել եւ անդրանկին տալ զթագաւորութիւնն, իսկ որ յառաջադէմ լիցի եւ իմաստուն յորդիսն, յաթոռն նստուցանեն: Իսկ եթէ եղբայրք ունի թագաւորն, նոքա նստցին, մինչեւ այլ ոչ իցեն, քանզի ոչ է իրաւացի, զի մինչ եղբայրքն կենդանի իցեն, որդիքն նստցին, այլ՝ յետ մահուան եղբարցն: Եւ եթէ դուստր իցէ նորա, կէս եղբօր մասն առցէ հանդերձ արամբն: Եւ եթէ մահուամբ բարձցին թագաւորք եւ որդիք նոցա, եւ որդիք լիցին որդոյն եւ դստեր որդիք, որդիք որդոյն ժառանգեսցեն զաթոռն եւ ոչ որդի դստերն, եւ որքան յորդոցն իցէ ի ծննդոց, դստերն մի՛ առցէ, ապա թէ առցէ՝ յօտարս համարեսցի: Զի այդպէս մեծն արքայ Աբգարիոս կարգեաց զտուն թագաւորութեանն Պարսից: Եւ նահապետն Նոյ ընդ որդիսն եւ ընդ դստերն ետ մասն վիճակի զկողմն հարաւոյ, ըստ որում եւ կանայք թագաւորեն կողմանցն, զոր եւ Սողոմոն էած երբեմն զդշխոյն հարաւոյ, զոր եւ Տէրն իսկ վկայէ յԱւետարանի անդ: Սակայն զանդրանիկն իսկ պատուէ ընտիր վիճակաւ, զոր եւ Օրէնքն կրկին հրամայէ տալ: Ի դէպ է, թէ եւ դստերն իբր զկէս եղբօր տայ վիճակ, սակայն թագաւոր է իբր նախնի եղեալ: Իսկ եթէ ուստր չիցէ, եւ դուստր իցէ, տացէ զթագ իւր դստերն: Եւ

ունիմք հաստատուն վկայ զՕրէնսն. եթէ ոք մեռանիցի, ասէ, եւ դուստր իցէ նմա եւ ոչ ուստր, զժառանգութիւն իւր նմա տացէ: Եւ առեալ այր՝ զթագ իւր նմա տացէ՝ իշխան է դուստրն, բայց զկնի մահուան նորա իբրեւ յօտարս համարեսցի ծնունդք նորա: Ապա թէ ոք ասիցէ՝ զիա՞րդ ոչ ըստ օրինաց կողմանցն հարաւոյ իշխան լիցի ինքն թագաւորել, այլ առնն տալ, գիտասցէ, զի անդ սովորութիւնն զայնոսիկ յառաջէ, այլ ըստ գրոց դատաստանի զայդպիսիդ հաստատուն կարծեմ: Եւ եթէ կտակ արասցէ արքայ, որքան կենդանի է, իշխան լիցի փոխել զնա ըստ արժանոյն, զի կտակ յետ մահու հաստատուն է, ըստ առաքելոյն, որպէս արքայ Կոստանդիանոս կտակաւ թագաւորեցուցանէր զորդիս իւր եւ զսահմանս լերամբք եւ գետօք հաստատէր եւ արձանօք, ըստ առաջին թագաւորացն: Եւ թէ չիցէ բնաւ ժառանգ ի ցեղէ հարց մինչեւ ի չորրորդ զարմն, իշխան լիցի տալ զթագ իւր օտարի՝ ոչ ըստ կրօնից, որպէս որդի թագաւորին Հնդկաց եւ Մակեդոնացին Աղէկսանդր, եւ զայլ եւս մատակարարութիւն թողուլ ի Տէր: Բայց ի թագաւորեցուցանելն մի՛ առանց հրամանի հայրապետին լիցի: Եւ եթէ շինիցէ քաղաք կամ բերդ, եւ թէ աշխարահագիր առնիցէ, եւ թէ դահեկան կամ դրամ հատանիցէ, ինքնիշխան կամօք արասցէ, ըստ օրինաց դատաստանի: Այլ իշխանաց ոչ է պարտ դահեկան կամ դրամ հատանել եւ եթէ հատանիցէ, թագաւորին կամօք լիցի: Նոյնպէս շինել կամուրջ ի վերայ մեծամեծ գետոց՝ թագաւորաց լիցի: Իշխանք զթագաւորաց զգեստ մի՛ զգեցցին, մինչեւ նոքա հրամայիցեն կամ պարգեւեսցեն: Առաջի արքայի մեծամեծ իշխանք մի՛ նստցին, բայց եթէ հրամայեսցեն: Ի սեղանն արքայի, բայց ի հայրապետէ, մի՛ ոք նստցի, առանց հրամանի նորա: Ի յարքունիս արքային մի՛ ոք նստցի, բայց ի հայրապետէն: Իսկ արքայ ի տունս հայրապետի ոչ նստցի, միայն հրամանաւ: Մի՛ լիցի քրիստոնեայ թագաւորի հարճօք վարիլ, որպէս անօրէն արքայ, զի իշխանութիւն է նմա ընդ հայրապետին ի բեմն ելանել: Դատաստանաւ վարեսցի յամենայն իրս եւ ի գործս արքայն: Եթէ պատահի պատերազմել ընդ այլազգիս հարկաւորաբար, յորժամ սուրն վերասցի, հրաման մի՛ տացէ այլ սպանութիւն առնել: Եւ եթէ պաշարեսցէ զքաղաք այլազգեաց, նախ ի խաղաղութիւն կոչեսցէ զնոսա մի անգամ, եւ երկիցս, եւ երիցս. եւ թէ ոչ կամիցին գալ, եւ բռնաբար առցէ զքաղաքն, զայնոսիկ, որ ոչ կամէին զխաղաղութիւն, որով սպանանէ եւ զայլսն ընդ հարկիւ ածցէ, ապա թէ եւ նոքա հակառակին, սատակեսցէ զնոսա, իսկ զգլխաւորսն ոչ եւս: Եւ ի պաշարել արքայի զքաղաքս ոչ է պարտ զծառս պտղաբերս կտրել: Զքաղաքատուրս եւ զբերդատուրս, եթէ յառաջ քան զչարն ի

գլուխ հանելն յայտնեսցին իրքն, մահու մատնեսցին, իսկ եթէ գնով գնեսցէ զանձն իւր, փրկեսցի, ապա զաչսն հանիցեն եւ զկինն եւ զորդիսն յարքունիսն ծառայ առցեն եւ զինքն յայլ աշխարհ վարեսցեն մերկ եւ անաչք: Ապա թէ զչարն ի գլուխ հանիցէ, եւ ընդ ձեռամբ ածցեն զնա, անողորմ սպանցի. այս դատաստանս այլազգոյ է, թէ հանդիպի: Իսկ եթէ քրիստոնեայ իցէ եւ մատնիցէ քաղաք կամ բերդ ի ձեռս անօրինաց կամ ի ձեռս քրիստոնէից, զնոյն արասցեն. զկին եւ զորդիսն եւ զստացուածս առցեն եւ զինքն յաչսն խրատեսցեն եւ յայլ աշխարհ վարեսցեն եւ մի՛ սպանցեն վասն մարդասիրին Քրիստոսի: Եւ զգող գանձուն տէրունի. զայլազգիսն՝ հանցեն զաչսն կամ կտրեսցեն զձեռսն եւ զկինն, եւ զորդիսն, եւ զինչսն առցեն յարքունիս եւ զինքն տարագիր արասցեն, եւ զքրիստոնեայ գողն՝ առնուն յիւրմէն զոր գողացեալն է, եւ զտունն, եւ զինչսն, զոր ունի, եւ զանձն իւր ծախեսցեն եւ զգինսն առցեն եւ զորդիսն եւ զկինն ազատեսցեն: Իսկ եթէ սպանցէ այլազգի զքրիստոնեայ կամաւ, սպանցի փոխանակ նորա, ապա թէ ակամայ՝ կտրեսցեն զաջ ձեռն եւ զգին մարդոյն առցեն ի նմանէ: Իսկ գին մարդոյ ըստ արժանոյն գին ոչ գոյ, քանզի գործ է Աստուծոյ եւ պատկեր, եւ յարուցանել զմեռեալս միայն կարողութիւն է Աստուծոյ: Բայց մի՛ ոք զՅովսեփայն կամ զՔրիստոսի գինն կարծիցէ ճշմարիտ քսան կամ երեսուն, զի գողք իսկ էին վաճառողքն: Այլ գին մարդոյ ըստ թուոյ աւուրց տարոյ կարծեմ երեքհարիւր վաթսուն եւ հինգ դահեկան ոսկի, եւ դեկանն՝ երեքտասան դրամ արծաթ: Այս գին ըստ բանականին շնորհի, իսկ քրիստոնէին՝ կրկին եւ ըստ աստիճանաց յաւելցի, իսկ այլազգեաց՝ յերից մասանց մինն լիցի՝ հարիւր քսան եւ երկու դեկան եւ երկու քարտէզ, քանզի ոչ ունին զշնորհս աւազանին: Ապա թէ չիցէ կարողութիւն հատուցանել, վաճառեսցեն զսպանողն եւ զգինն յարենտէրքն տան եւ զտունն յաւար առնուն յարքունիսն: Եթէ քրիստոնեայ զայլազգի սպանանէ կամաւ, զգին արեանն առցեն՝ հարիւր քսան եւ երկու դահեկան, եւ թէ ակամայ՝ վաթսուն եւ մի դահեկան եւ զգինսն յարքունիսն առցեն, բայց յերից մասանցն զմինն իւրոցն տայցեն: Իսկ եթէ քրիստոնեայ զքրիստոնեայ սպանանէ կամաւ, զգինն յարենտէրքն տան եւ արքայի տուգանքն ըստ կարողութեան առցեն: Եւ թէպէտ ըստ Օրինացն մահու արժան է, այլ զձեռն հատեալ՝ ապաշխարութեան հասցէ. ապա թէ աղքատ է, վաճառեսցի իւրովքն յազգս իւր եւ հատուսցէ: Ապա թէ ակամայ՝ զկէս գնոյն առցեն եւ տան յարենտէրքն, եւ արքային՝ ըստ կարոյն տուգանք, բայց զձեռն մի՛ հատցեն: Զայդոսիկ թագաւորն դատիցի եւ զայլ եւս դատաստանսն ի դատաւորսն թողցէ, եւ զծածուկ մեղսն

զամենայն՝ յառաջնորդսն: Իշխանաց մի՛ լիցի զսպանողսն սպանանել առանց հրամանի թագաւորին, իսկ զգողսն խրատել իշխան լիցի: Ազատք առանց հրամանի իշխանաց մի՛ իշխեսցեն զգողսն խրատել: Եթէ պատահի երթալ թագաւորի յաւար զօրօք եւ աւար առեալ դարձցի, ոսկի գտեալ՝ արքային լիցի: Բայց մի՛ երդմամբ առցէ, այլ քարոզ կարդասցէ ի ժողովն, զի թէ յետոյ առ ոք գտցի, ընդ միոյ եւթն տուժեսցի: Բայց թագաւորն ի տասնէն զմինն կաթողիկոսին տացէ յամենայնէ: Գերոյն եւ աւարոյն կէսն արքային լիցի, եւ կէսն՝ զօրացն: Իւրաքանչիւր իշխանքն զնոյն բաժին արասցեն եւ տասանորդս տացեն յեկեղեցին: Իսկ եթէ չիցէ արքայ ընդ զօրսն, այլ իշխանք միայն՝ զօրօք իւրեանց, նոյնպէս ոսկին արքային լիցի, եւ գերին եւ աւարն՝ տասանորդս արքայի, իսկ յեկեղեցի՝ ի յիսնէն մինն ըստ Օրինացն: Փողս եւ դրօշս պարտ է տալ իշխանի ի վերայ գաւառի եւ բերդի: Գողս եւ աւազակս ոչ վայել է թագաւորի եւ իշխանի, բայց միայն լրտեսս, որ է ջաշուշ: Զօրք եւ իշխանք, եթէ հրամանաւ արքայի յաւար երթիցեն ըստ պատահման անկասկած, կէս աւարոյն եւ գերոյն արքային լիցի, եւ կէսն՝ զօրացն, իսկ եթէ առանց հրամանի երթիցեն՝ երկու բաժին երթողին լիցի, քանզի կամօք ի մահ դիմեցին: Զայս ըստ սովորութեան ասացաք, զի ոչ է հրաման ի գրոց. զի ի պատերազմի զօրականի մեռանել՝ անպարտ է տէրն, որ առաքեացն զնա: Իսկ եթէ գող առաքեսցէ, եւ մեռանիցի, պարտապան արեան նորա նա եղիցի, որ առաքեացն զնա: Իսկ եթէ գողն հրամանաւ իւրով երթիցէ ի գողութիւն եւ մեռանի, արիւն նորա ի գլուխ նորա: Եւ զոր առաքեսցէ արքայ կամ իշխան ի գողութիւն, եւ ըմբռնեսցի, որ առաքեացն զնա, նա գնեսցէ, իսկ եթէ կամաւ իւրով երթիցէ առանց հրամանի, ինքն զինքն գնեսցէ: Զօրական եթէ ի պատերազմի զոք ըմբռնեսցէ, զգեստն, եւ զէնքն, եւ երիվարն նորա լիցի, իսկ զրահն՝ թագաւորին: Ոսկի, ակունք եւ կերպաս ամենայն կերպիւ, զորս առցեն յաւարի, թագաւորաց բաժին է, իսկ արծաթ եւ մարգարիտ՝ իշխանաց, նոյն եւ ասրեղէն պատուական. իսկ անարգ ասրեղէն, եւ կտաւ, եւ պղինձ, եւ երկաթ եւ այլ այսպիսի, զօրացն լիցի: Իսկ զհարկս գաւառաց եւ ազգաց թագաւորք եւ իշխանք արդարութեամբ առցեն եւ մի՛ ինչ աւելի, քան զառաջնոցն սովորութիւն, կալցեն, զի ընդ ամենայնի համարս ունին տալ Աստուծոյ, զի յԱստուծոյ կարգեցան ի պահպանութիւն եւ ի փրկութիւն աշխարհի եւ ոչ ի կործանումն: Եւ արդ, այսպէս լիցի: Զանդաստանացն զհինգերորդ մասն առցեն, որպէս օրինադրեաց յԵգիպտոս, որ կոչի մինչեեւ ցայսօր հնկակ, զի յորժամ ստացաւ զերկիրն փարաւոնի, յայնժամ զհինգերորդն կարգեաց. յայտ է, զի յառաջ ոչ էին

հնկակ, այլ հայրենի կտուր, սակաւ եղեալ ունէին արծաթ համարով: Սոյնպէս եւ այժմ լիցի, զի արծաթագին անդաստան, եւ այգի, եւ դրախտ մի՛ լիցի ի նմանէ հնկակ, նմանապէս եւ՝ ջրաղաց, եւ տուն, եւ խանութ: Այլ թէ բնակիչքն արուեստաւորք են, իրաւամբ լիցի, որ ինչ պարտ իցէ, զի ոչ է հարկ գլխոյ քրիստոնէից, բայց միայն այլազգեաց: Արտորայք ջրարբիք ընդ հնկեկիւ լիցին, իսկ դրախտք՝ տասանորդեսցին, զի հող միայն է թագաւորի եւ իշխանի եւ ոչ ջուր: Սոյնպէս՝ այգիք եւ ծառատունկք: Այսպէս եւ յաւուրս շաբաթու յեթնէ մինն թագաւորաց եւ իշխանաց վաստակեսցեն շինականք: Եգին առանձին այլ հարկ թագաւորի եւ իշխանի մի՛ լիցի, զի այն է իսկ, զոր աշխատեալ է հնկեկիւ: Կովու հարիւր դրամ կշիռ եղ տացեն: Ոչխարք ի գառինս տասանորդեսցեն: Ձիոյ, եւ ջորոյ, եւ իշխոյ մի՛ լիցին հարկք, միայն պատահմամբ ծառայել նոքօք գտէրունիսն: Ի տարեմուտս ըստ կարողութեան լիցի ծառայել, նոյնպէս եւ յաւուրս տօնից: Չէքչէք բազում մի՛ լիցի ի վերայ քրիստոնէից, զի եւ սահմանքդ բազում եւ յաւելորդ կարգեցաւ: Առանց դատաստանի եւ բազում քննութեան մի՛ տուգանեսցեն զայնոսիկ, որ տէրունի իրաց յանցաւոր լեալ իցեն, եւ այն՝ ըստ կարողութեան, իսկ յայլս յանցաւոր գտեալ՝ դատաւորք վճռեսցեն: Թագաւոր իշխանի տուեալ գաւառ, եթէ շինէ ի նմա բերդ՝ հրամանաւ թագաւորին, կամ գեղ, կամ ագարակ, կամ հոգէտուն եւ կամ այլ ինչ նոր շէն, ի ժառանգութիւն նորա համարեսցի ազգէ յազգ: Սոյնպէս ընդ ձեռամբ իշխանաց ազատք լիցին, եւ ընդ ձեռամբ ազատացն՝ շինականք.յորժամ աւերս շինեսցեն եւ հողս հատանիցեն ի մայրեաց, ստացուածս լիցի նոցա անփոփոխ եւ որդոց նոցա յետ մահու: Այլ փոփոխումն ի վերայ մեծի յանցանաց եւ իրաւանց լիցի: Նոր շինեալ տեղեաց ազատութիւն լիցի, մինչ զի ամենայնիւ հաստատեսցի: Ի շինուածս քաղաքի եւ բերդի, եթէ պակասեսցի գանձ արքունի, ամենեքեան առահասարակ օգնեսցեն՝ գեղացիք եւ քաղաքացիք: Արք քաղաքացիք առաւել պատուեսցին, քան զգեղացիս, եւ գեղացիք՝ քան զագարակցիս: Սոյնպէս լիցի բերդից եւ աւանից: Հարկաւորք եւ օգտակարք յարուեստս հողագործութիւնն է, եւ դարբնութիւն, եւ հիւսնութիւն. եւս բազմաց է հողագործել: Առաւել պատուեսցի երկաթագործ եւ փայտակոփ: Իսկ բժիշկք եւս առաւել պատուեսցին: Եւ վարդապետք գերագոյն պատուեսցին ի թագաւորաց եւ յամենեցունց, զի բժիշկ եւ հայր է հոգոց: